

Burgerraad voor het klimaat

Edito

Inleiding

Een Burgerraad voor het klimaat om na te denken op lange termijn

In het licht van de klimaatcrisis zal onze samenleving de komende decennia ingrijpend veranderen. Een aanpassing van onze levensstijl dringt zicht aan ons op. Dit “ons” zijn de burgers die in het dagelijks leven geconfronteerd worden met de gevolgen van de klimaatverandering, of het nu gaat over overstromingen, hittegolven, droogte of gezondheidsproblemen.

Om haar inwoners en hun omgeving te beschermen, moet het Gewest zich aan deze veranderingen aanpassen. En wie kan ons beter vertellen hoe dat moet dan de Brusselaars die deze veranderingen dagelijks meemaken? Het is van essentieel belang dat er meer democratische instrumenten komen die ons in staat stellen beroep te doen op ervaringsdeskundigheid van de burgers en samen na te denken over oplossingen. Zo kunnen we zoveel mogelijk burgers meenemen op de weg naar deze aanpassingen en de sociale cohesie behouden of zelfs versterken.

Het is dit feit dat de Brusselse regering ertoe heeft aangezet de Burgerraad voor het klimaat op te richten met één hoofddoel: de burgers een discussieforum bieden dat hen in staat stelt de overheid input en sturing te geven, zich uit te spreken over het “hoe” en de overheid ook te wijzen op de grenzen en het tempo waarin de burgers vorderen op de weg naar transitie. Democratie is niet alleen elke vijf jaar stemmen en toekijken hoe politieke akkoorden worden uitgevoerd. Democratie is ook participeren en bijdragen, te allen tijde.

En om de klimaatuitdagingen op lange termijn aan te gaan, past de Burgerraad voor het klimaat het principe van de bijdrage van de burgers toe, dat is vastgelegd in de Brusselse “klimaatwet”, wat een bijkomende garantie is voor haar voortbestaan en voor een effectieve follow-up van de aanbevelingen van de burgers die er deel van uitmaken. Deze follow-up is een van de cruciale elementen van burgerparticipatie: uitleggen welke follow-up is voorzien voor het resultaat van de beraadslagingen, uitleggen waarom een bepaalde aanbeveling niet kan worden aangenomen. Met andere woorden: verantwoording afleggen aan de burgers die hun tijd en gedachten inzetten voor het algemeen belang.

Met de Burgerraad voor het klimaat en de belangstelling die ze buiten ons land al wekt, is Brussel dankzij de burgers een voorbeeldig laboratorium voor democratische experimenten!

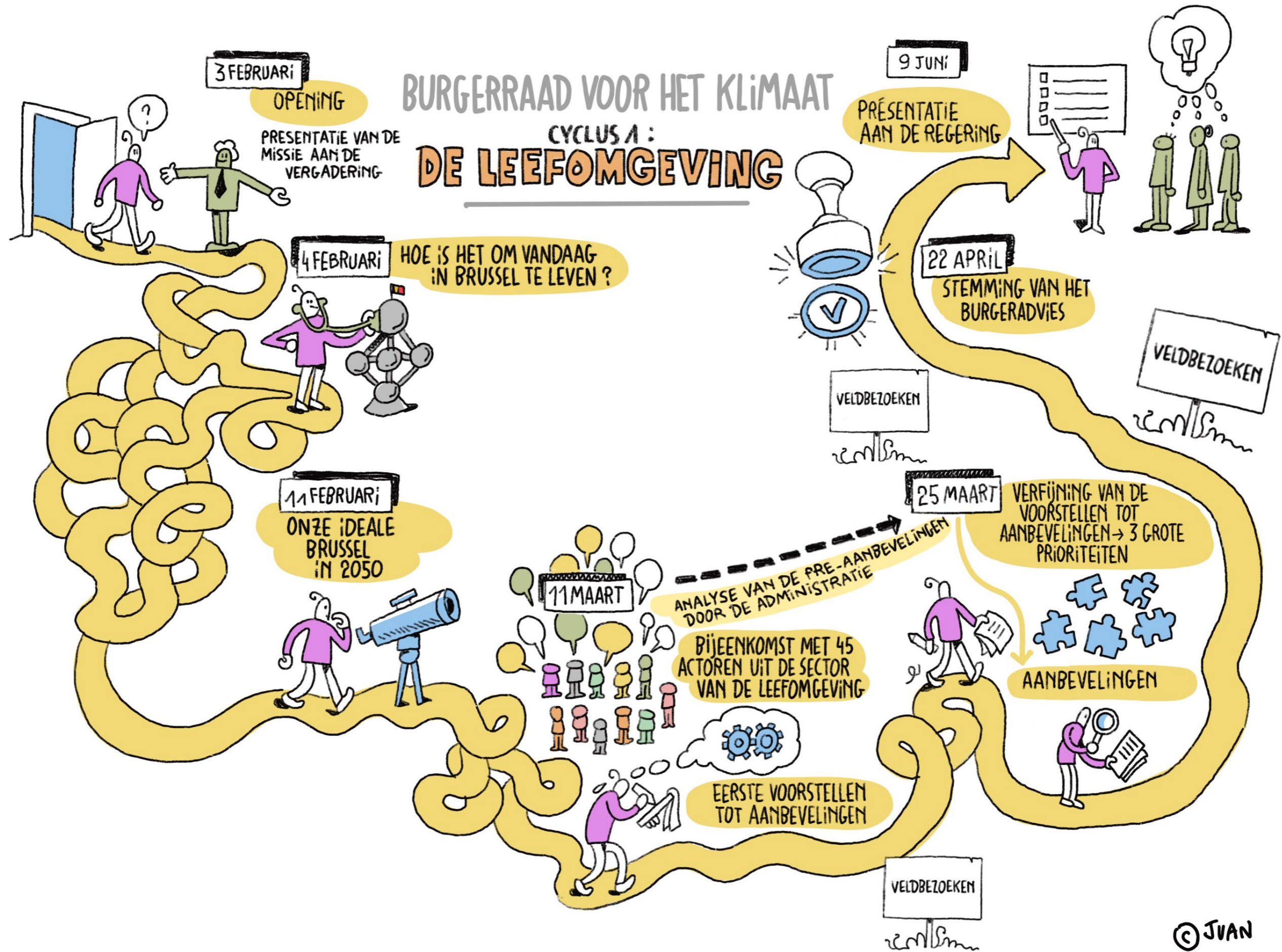
Graag wil ik de burgers die deel uitmaken van deze eerste Raad en die pioniers zijn van democratische innovatie, van harte bedanken.

Barbara DEWULF

Plaatsvervangend algemeen directrice
Leefmilieu Brussel

Leefmilieu Brussel, als administratie belast met leefmilieu en klimaat, werd aangeduid door de Brusselse regering als institutie om de Burgerraad voor het klimaat te organiseren. Om de onafhankelijkheid van de Raad te garanderen werd Leefmilieu Brussel bijgestaan door de G1000 voor de organisatie en begeleiding van het project. De facilitering van de debatten werd ook uitgevoerd door instanties die losstaan van de administratie.

Inleiding

Wij, burgers van de Raad...

Wij zijn 77 inwoners van Brussel, gerekruteerd in de 19 gemeenten van het Gewest. Na de verzending van 10.000 anonieme brieven hebben 297 personen zich opgegeven als kandidaat om de eerste Burgerraad voor het klimaat te vormen. 100 mensen werden uitgeloot om een antwoord te geven op de volgende vraag: "Hoe kunnen we onze leefomgeving in de stad aanpassen om de klimaatuitdagingen tegen 2050 aan te pakken?"

Hoewel we niet helemaal representatief zijn voor de diversiteit van het Brusselse gewest en velen van ons al overtuigd waren van de urgentie om te handelen voor het klimaat, hebben we geprobeerd aanbevelingen voor te stellen die zoveel mogelijk mensen ten goede zullen komen. Een van onze opdrachten bestond er immers in maatregelen te formuleren die bijdragen aan een leefomgeving voor alle Brusselaars die van goede kwaliteit, betaalbaar en milieuvriendelijk is en iedereen in staat stelt om waardig te leven.

Om deze uitdaging aan te gaan, hebben we een methode toegepast die door professionals op vlak van participatie werd ontworpen. Tijdens het proces werden we niet opgeleid om experts te worden op het vlak van het thema leefomgeving maar werden we uitgenodigd om onze ervaringen, gevoelens en verzuchtingen als Brusselaars uit te drukken. Sommige van onze aanbevelingen kunnen vaag lijken, andere zijn

specifieker en concreter, maar ze weerspiegelen allemaal onze verzuchtingen en de richting waarin we willen dat het beleid zich ontwikkelt. Het is nu aan de politiek om ze in daden om te zetten.

Van februari tot april hebben wij veel onderwerpen besproken, waarvan sommige niet in dit definitieve document zijn opgenomen. Het burgeradvies dat volgt in dit document heeft drie hoofdprioriteiten: 'Anders wonen', 'Renoveren in een geest van sociale rechtvaardigheid' en 'Vergroenen'. Ze zijn gebaseerd op het kader dat door de ontwerpers van dit proces is ontwikkeld en op de interventies van deskundigen en stakeholders die we hebben ontmoet. Ze sluiten ook aan op de tussentijdse feedback van Leefmilieu Brussel over onze werkzaamheden. We hebben geen enkele politieke inmenging ondervonden tijdens het proces.

Het definitieve document is niet door de burgers geschreven: het weerspiegelt niettemin de aard en de inhoud van de debatten. We debatteerden in verschillende talen en de discussies waren niet altijd gemakkelijk vanwege deze meertaligheid. Het zoeken naar een consensus is niet gemakkelijk: sommige radicalere personen zullen frustraties hebben ervaren, anderen, meer gereserveerd of niet gewend om in het openbaar te spreken, zullen zich minder legitiem gevoeld hebben. Maar ondanks de meningsver-

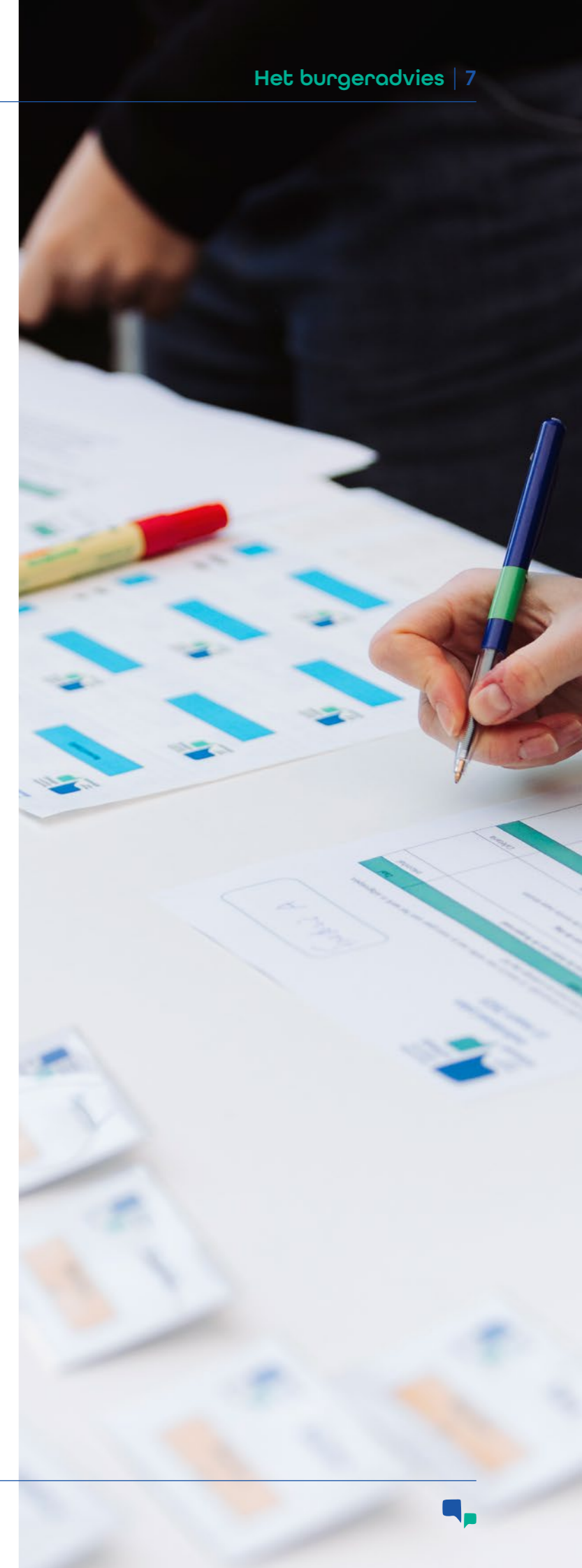
schillen hebben we gewerkt in een positieve sfeer en ontstond er een echt collectief omdat we een inspanning deden om naar elkaar te luisteren. Tussen de werksessies door konden we inspirerende plaatsen bezoeken, leren en onze stad op een andere manier bekijken.

Echter, betreuren wij ook enkele zaken: het onderwerp van onze missie, dat zowel beperkend als voor interpretatie vatbaar was, de particuliere bedrijven, die minder aanwezig waren onder de uitgenodigde personen, en de tijdslimiet - te kort - om dieper op bepaalde onderwerpen in te gaan, wat wij graag hadden gewild, en graag hadden we onze verbeelding nog verder willen laten gaan.

Onze aanbevelingen zijn in de eerste plaats burgeraanbevelingen en niet de som van individuele voorstellen. Wij zijn ons ervan bewust dat het soms gaat over maatregelen op korte en middellange termijn, maar zij zijn noodzakelijk om de doelstellingen voor koolstofneutraliteit in 2050 te bereiken zoals deze werden voorgesteld in de kadernota (zie bijlage).

Ons rapport is het eerste burgeradvies van een allereerste Raad. Voor ons is dit alvast een eerste stap in de goede richting...

Veel leesplezier!

De drie prioriteiten van de Raad

De drie prioriteiten van de Raad

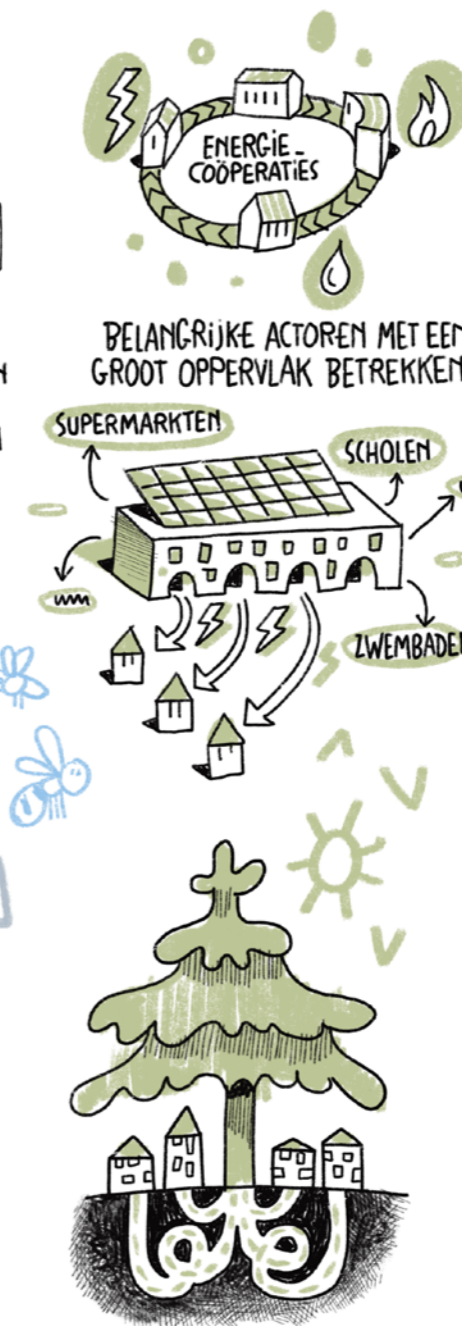
1. Anders wonen
2. Renoveren in een geest van sociale rechtvaardigheid
3. Vergroenen om beter te leven in de stad

1 ANDERS WONEN

HET DELEN VAN RUIMTEN EN DIENSTEN AANMOEDIGEN

DELEN VAN MIDDELEN

RECONVERSIE VAN GEBOUWEN WAARBORGEN

En als...

In een Brussel dat met succes een transitie heeft doorlopen, hebben de inwoners hun levensstijl aangepast om samen een soberheid te bereiken. Deze overgang impliceert een vermindering van de consumptiologische en het individualisme en, waarom niet, een mentaliteitsverandering en een visie op de stad die vooral op samenleven en vriendelijkheid gebaseerd is. Mutualisering betekent zich op anderen richten, wederzijdse hulp op wijkniveau en ontmoetingen tussen generaties waarborgen: gereed-

schap uitlenen of diensten uitwisselen om kennis te delen en elkaar te vormen.

Vandaag is het van essentieel belang de krachten te bundelen om iedereen mee te krijgen en de klimaatuitdagingen aan te pakken. Het uitroepen van een klimaaturgentie zou een impuls geven aan bepaalde projecten in de bouwsector: tijdelijke uitzonderingen, renovaties en financiële sancties voor ongebruikte, leegstaande of gesloten gebouwen.

De vaststelling vandaag

Het gebrek aan ambitie om leegstaande gebouwen in Brussel om te vormen.

Er zouden 10.000 gebouwen en 17.000 tot 26.400 wooneenheden leegstaan. 600.000 m²¹ kantoren kunnen worden omgebouwd, wat overeenkomt met ongeveer 2.000 wooneenheden² (het Brussels Gewest telt 470.000 woningen). Het aantal woningen neemt trager toe dan de bevolking en de huishoudens. Het is onaanvaardbaar dat er nog mensen op straat leven terwijl woningen leegstaan.

Het ontbreken van een mix van functies in de ruimten.

In de jaren negentig waren de zogenaamde sterke (winstgevende) functies de kantoren. Vandaag is de woonfunctie belangrijker en moet ze in verband worden gebracht met natuur, openbare voorzieningen en sociale woningbouw. Het behoud van een evenwicht is essentieel om de toekomstige uitdagingen aan te pakken.

De uitdaging bestaat erin het gedrag en de praktijken van burgers en eigenaars van gebouwen te veranderen om tot meer soberheid en solidariteit te komen.

Ambitie 1:

Het delen van ruimten en diensten aanmoedigen

Het delen van ruimten en diensten tussen verschillende mensen in hetzelfde gebouw of huizenblok zou een belangrijke hefboom kunnen zijn om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen. Dit betekent dat de overheden, de bouwheren en de eigenaars, zoals sociale verhuurders, collectieve, gegroepeerde of gemeenschappelijke huisvesting moeten aanmoedigen en de veelzijdigheid van ruimten moeten stimuleren: lokalen in een school die 's avonds of in het weekend, wanneer de school gesloten is, een ander gebruik krijgen; overdag kantoren en 's avonds een verenigingsruimte... en ook het delen van voorzieningen binnen een gebouw, een gebouwenblok of een wijk aanmoedigen (een gemeenschappelijk waslokaal, een co-workingruimte, een gemeenschappelijke ruimte om verbinding te creëren...).

Dit delen gaat samen met een vermindering van het verbruik (met name van energie), maar ook met een vermindering van de kosten voor de huishoudens (collectieve aankoop van apparatuur, gedeelde onderhoudskosten, enz.).

Hoewel deze vormen van delen reeds bestaan in sommige nieuwe gebouwen of na renovatie, zou de dynamiek kunnen worden uitgebreid tot op het niveau van wijken, omdat sommige mutualiseringen verder gaan dan de perimeter van het gebouw (beveiligde fietsenstalling, moestuinen, wasserette, wijkrestaurant, feestzaal, enz.).

¹ Bron: Brussel Huisvesting "Een gewestelijk kadaster van vermoedelijk leegstaande woningen, december 2021, <https://huisvesting.brussels/een-gewestelijk-kadaster-van-vermoedelijk-leegstaande-woningen/>

² Bron: Perspective Brussels, synthesrapport van de TASK FORCE BUREAU "De conversie van kantoren ter ondersteuning van het Brussels stadsproject", september 2022 https://perspective.brussels/sites/default/files/documents/20220929_rapport_tf_bureau_nl.pdf

- Een inventaris maken van de bestaande situatie, het potentieel (met betrekking tot beschikbare leegstaande ruimten) en de behoeften aan functies en voorzieningen die zouden kunnen worden gedeeld (wijkrestaurants, gemeenschapstuinen, ongebruikte warmtebronnen, enz.); opstellen van een kadaster (of kadasters) door het delen van databases.
- Bestuderen hoe het delen van de verschillende inrichtingen binnen het gebouw kan worden geregeld: bij het indienen van bouwvergunningen, het toekennen van een renovatiepremie, verduidelijken wie welke kosten draagt - Wie blijft de eigenaar/beheerder van deze gedeelde ruimten?
- Voor elk nieuwbouw- of transformatieproject in het Brussels Gewest, aan openbare en particuliere projectontwikkelaars voor projecten boven een bepaalde oppervlakte (meer dan X woningen/m² /afhankelijk van de functie) de integratie van collectieve ruimten in het architecturale project opleggen (fietsgarage, werkplaats, tuin, wasruimte, kantoren, speelruimte, enz.) en diezelfde integratie van collectieve ruimten promoten (eventueel met financiële stimulansen) bij de particuliere actoren. Opletten dat dit de 'private' levenskwaliteit niet aantast (te kleine ruimte). Het is aanbevolen om een studie te maken van de bestaande

situatie (voorbeeld van succesverhalen: Berlijn en/of Wenen, rekening houdend met de culturele en economische bijzonderheden van Brussel).

- Het delen van privéruimten aanmoedigen via een financieel pakket en/of de aanstelling van een facilitator (conciërge), steun bij de uitvoering, voorstel van verschillende vormen van contracten tussen huishoudens, individuen. Dit vereist toezicht/controle om ervoor te zorgen dat het delen van ruimten daadwerkelijk wordt volgehouden.
- Een gewestelijk platform creëren voor het delen van objecten dat de bestaande initiatieven samenvat;
- Versterken van de rol van het Gewest bij het toezicht, het beheer/onderhoud en het goede verloop van het delen van ruimten bij de bouw van nieuwe woningen door CityDev. Bijvoorbeeld de syndici sterker betrekken, hun mandaat verruimen, vergaderingen animeren, ...;
- Aanstellen van een groepsfacilitator/moderator voor het opstarten en monitoren van projecten per huizenblok die betrekking hebben op het samenvoegen en delen van werken waarbij schaalvoordelen van toepassing zijn. De facilitator/moderator kan een lid zijn van de gemeente van het betrokken gebied, een lokale organisatie zoals een buurtvereniging of een syndicus. Het mandaat van de syndici zal dan opnieuw moeten worden gefor-

muleerd, aangezien zij thans alleen de aspecten beheren die verband houden met het onderhoud van het gebouw (erkenning en ontwikkeling van het (soms reeds bestaande) beroep);

- Samenhuizen en intergenerationele huisvesting tussen meerdere personen en/of gezinnen vergemakkelijken (zoals co-housing, jonge starters die samen huren, alleenstaande ouders). Dit door een einde te maken aan het bestaande juridisch kader dat uitgaat van een logica van 1 woning = 1 individu of 1 familie, teneinde een goed begrip en het behoud van de sociale rechten van elke bewoner van de wooneenheid mogelijk te maken;
- Aanzetten tot het delen van ruimtes binnen scholen met wijkactoren (verenigingen, collectieven, kunstenaars, enz.), zoals een refter, lokalen, speelplaats, enz., en dit buiten de schooluren; hiervoor kan men zich baseren op de standaardcontracten die Perspective Brussels³ heeft opgesteld en zich laten inspireren door bijvoorbeeld de gemeentescholen van Sint-Gillis die samenwerken met de vzw Cemome.
- Lokale buurt- of regionale organisaties financieren om jonge en minder jonge burgers bewust te maken van de uitdagingen en voordelen van het delen van voorzieningen. Hetzelfde type opleiding/bewustmaking zou ook moeten worden ingezet voor personen die in de verschillende administraties werken en voor private ondernemingen.

Ambitie 2: De middelen delen

De Burgerraad wil openbare en private investeringen stimuleren om warmtebronnen te delen (warmtenetten, industriële warmteterugwinning, terugwinning van energie uit afvalwater - riothermie - en geothermie) en initiatieven aanmoedigen voor het delen van bronnen in gebouwen, zoals grijs water voor het doorspoelen van toiletten.

Het model van de energiegemeenschappen en -coöperaties is een relevante hefboom, waarbij belangrijke actoren die grote oppervlakken bezitten (zoals scholen, supermarkten, zwembaden) worden betrokken om energie te produceren.

- Actoren die overheidssteun ontvangen en over voldoende dakoppervlakte beschikken en zonnepanelen kunnen plaatsen, verplichten om deel te nemen aan proefprojecten voor de oprichting van energiegemeenschappen.
- De huidige ordonnantie⁴, die dit niet toestaat, wijzigen (punten 4, 5 en 6) en een mandaat voor gemeenten toevoegen voor het oprichten van energiegemeenschappen. Waarbij de nodige menselijke en financiële middelen ter beschikking worden gesteld voor de follow-up en een goed beheer (delegeren aan een vereniging of intern op zich nemen); bv. invoering van een Wijkcontract Energiegemeenschap volgens hetzelfde beginsel als de Duurzame Wijkcontracten
- Het warmtenet van een verbrandingsoven in de wijk delen.

³ <https://beecole.brussels/nl/nieuws/een-nieuwe-tool-om-de-school-open-te-stellen-voor-de-wijk-en-collectieve-voorzieningen-te-delen>

⁴ Bron: – Ordonnantie betreffende de organisatie van de elektriciteitsmarkt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, https://www.ejustice.just.fgov.be/mopdf/2001/11/17_1.pdf#Page43

Ambitie 3: De reconversie van gebouwen waarborgen

Om de ecologische kosten van de sloop of de grootschalige renovatie van een gebouw te vermijden, beveelt de Burgerraad aan om gebouwen zoveel mogelijk om te bouwen, zodat ze gemakkelijk van functie kunnen veranderen (van winkel naar woning en omgekeerd).

Dit betekent ook dat de bestemming van bouwgrond gemakkelijker kan worden gewijzigd (dit zowel op het niveau van het terrein als op het niveau van het gebouw) met als enig doel te reageren op klimaatproblemen, zonder aan één enkele functie (wonen, industrie, publieke ruimte) gebonden te zijn: vandaag heeft elk perceel een unieke bestemming en vereist een wijziging van de bestemming omslachtige administratieve procedures (voorbeeld kantoor-woning + moeras Wiels).

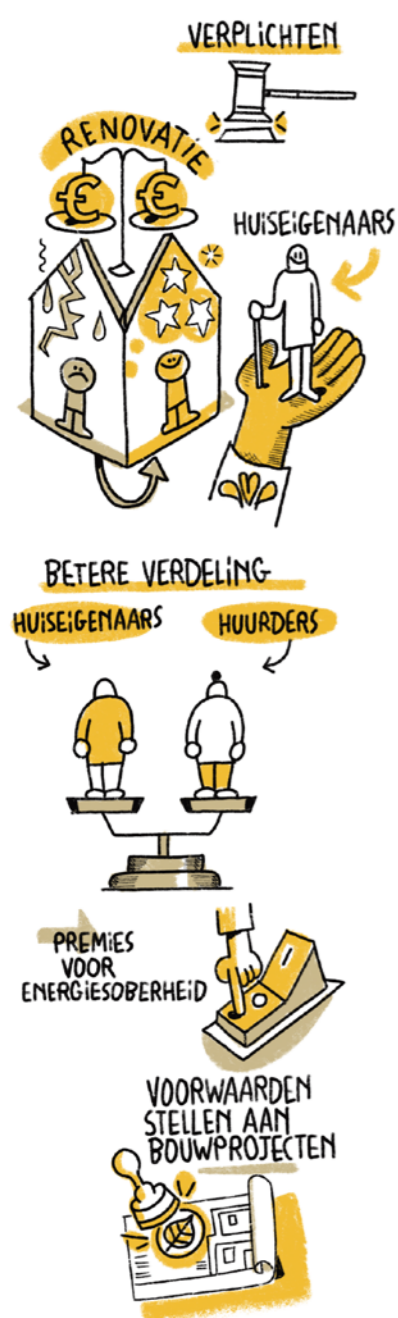
- De toekomstige stedenbouwkundige vergunningen voor grote gebouwen (kantoren, woongebouwen) zullen een bijlage moeten bevatten met een 'verwacht convertibiliteitsplan' waarin rekening wordt gehouden met de technische aspecten en functies van het gebouw. Dit 'convertibiliteitsplan' zal het mogelijk maken op alle verdiepingen andere meervoudige functies te realiseren (commercieel, recreatief, enz.) om het leven in de wijk te garanderen indien het gebouw van functie zou veranderen.

- Dit plan moet aantonen dat de structuur niet beperkend is (reactie - is dit realistisch of contraproductief?). In geval van nieuwbouw van particuliere woningen, een aanpasbaarheidsplan voorzien dat de overgang van een grote gezinswoning (bijvoorbeeld 4 slaapkamers) naar een kleinere woning en een ruimte met een andere functie of een 2de woning mogelijk maakt; Een deel van ons legt de focus op het risico van ongecontroleerde en niet-vergunde omvorming en het belang van begeleiding om te anticiperen op wat in wat wordt omgezet. Aandachtspunt: de complexiteit van het openbaar onderzoek, alsook de administratieve procedures.
- Opzetten van een database van leegstaande en onbezette gebouwen en braakliggende terreinen om een nauwkeurige inventaris te hebben van gebouwen die kunnen worden verbouwd (kantoren, verenigingslokalen, enz.);
- De administratieve procedure vereenvoudigen om het gebruik van gebouwen te wijzigen (bijvoorbeeld van kantoren naar woningen). Deze vereenvoudiging moet worden overwogen in de ontwerpfase van gebouwen. Dit maakt het mogelijk bestaande gebouwen te hergebruiken in plaats van nieuwe te bouwen (aangezien nieuwbouw zeer CO₂-intensief is).

2 RENOVEREN IN EEN GEEST VAN SOCIALE RECHTVAARDIGHEID

HUURDERS EN KLEINE EIGENAARS BESCHERMEN IN HET PROCESS VAN DE ENERGIERENOVATIE

TRANSITIE VAN DE BOUWSECTOR BEGELEIDEN

AANZETTEN TOT MILIEUVERANTWOORD GEDRAG

En als...

In een ideaal Brussel neigen de broeikasgasemissies veroorzaakt door huizen naar nul en nemen de bewoners een energiezuinig gedrag aan. De woningen worden verwarmd met aardwarmte, kelders worden gebruikt en her en der worden energiecoöperaties en -gemeenschappen opgericht.

Brussel is koolstofneutraal geworden en produceert genoeg energie om zelf-

voorzienend te zijn. Deze energieën zijn hernieuwbaar (zon, wind, aardwarmte, biomassa). Het landschap van de stad is veranderd nu de gebouwen uitgerust zijn met zonnepanelen.

De behoeften worden opnieuw geëvalueerd, met inbegrip van lonen die iedereen in staat stellen een fatsoenlijk inkomen te hebben om goed van te leven. De maatschappij is eerlijker en evenwichtiger.

De vaststelling vandaag

54% van de broeikasgasemissies (BKG) houdt verband met de gebouwen⁵. Momenteel heeft slechts de helft een EPB-certificaat (Energieprestatie van de gebouwen) en heeft bijna een derde van de woningen vochtproblemen. Renovaties moeten de komende jaren een prioriteit zijn voor het Gewest om ervoor te zorgen dat elk gebouw aan de normen beantwoordt (EPB C+) en de ener-

gieprestaties te verbeteren. Hieraan gelinkt is het vergelijken en bevoorstellen van projecten met de laagste energiebalans voor nieuwe renovatie- en bouwprojecten een hefboom voor de keuze van een duurzaam project. En waarom geen renovaties uitvoeren op een grotere schaal dan een individuele woning (straat, woonwijk, huizenblok, enz.)?

⁵ Bron: Bijdrage van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest aan de 2050 nationale strategie ter vermindering van broeikasgassen, oktober 2019 https://document.environment.brussels/opac_css/doc_num.php?explnum_id=9794.pdf

De Burgerraad heeft verschillende problemen en hinderpalen voor renovaties geïdentificeerd:

Minder draagkrachtige eigenaars hebben moeite om renovatiewerkzaamheden te financieren en het huidige subsidiesysteem lijkt om verschillende redenen onrechtvaardig:

- De steun wordt berekend op basis van het inkomen van de mensen zonder rekening te houden met hun vermogen;
- Er worden geen voorschotten meer gegeven voor de werken (men wordt na hun afloop terugbetaald);
- Er zijn slechts 3 inkomenscategorieën: de berekening van de premies is niet aangepast aan alle situaties;
- De administratieve complexiteit veroorzaakt een zeer hoog niet-gebruik;
- De regels voor de EPB-certificering moeten worden herzien om ervoor te zorgen dat zij relevant zijn voor de klimaatproblematiek (momenteel worden individuele gebouwen gevaloriseerd ten nadele van collectieve gebouwen);
- Het premiestelsel kan een overrechts effect hebben en de prijs van de werken verhogen;
- De premies worden voornamelijk toegekend aan eigenaars die hiervoor de nodige middelen hebben. Terwijl het net de woningen in de oudere centrumwijken zijn, die het meest behoefte hebben aan renovatie, deze.

Energierenovaties hebben de neiging de ongelijkheden te vergroten, met name voor de huurders. Brussel is al een dure stad qua huurprijzen (in verhouding tot de koopkracht van de Brusselaars). De huurprijzen zijn tussen 2000 en 2010 verdubbeld en tussen 2010 en 2020 met 20% gestegen, terwijl een deel van de bevolking zeer kwetsbaar is (37% van de huurders heeft een inkomen onder de armoedegrens⁶).

Een sterke stimulans voor eigenaars om woningen te renoveren is de mogelijkheid om de huurprijs te verhogen. De huurders worden in alle gevallen kwetsbaarder: indien de huiseigenaars weigeren hun woning te renoveren, blijven zij in ondermaatse woningen wonen en zien zij hun rekeningen stijgen; echter als de huiseigenaars hun woning wel willen renoveren, lopen zij het risico dat zij tijdens de renovatie worden uitgezet en vervolgens de huurprijs zien stijgen. Er moet dus een goed evenwicht worden gevonden tussen voldoende stimulansen voor eigenaars die hun woning niet zelf bewonen om deze te renoveren en een niet te hoge stijging van de huurprijzen zodat de Brusselaars een betaalbare woning kunnen blijven vinden.

De huidige steun voor renovaties is niet voldoende. Het werk van Homegrade is essentieel maar niet voldoende. Gelet op de renovaties die tegen 2050 moeten worden uitgevoerd, zouden de personele en financiële middelen vertienvoudigd moeten worden om aan alle verzoeken te kunnen voldoen. Het belangrijkste obstakel is het vinden van een goede aannemer die met duurzame materialen werkt en het werk goed uitvoert. Bovendien is er momenteel weinig steun voor zelfrenovatie (het werk zelf doen): de prioriteit ligt bij het informeren en ondersteunen van de burgers.

Het uitvoeren van renovatiewerkzaamheden gaat niet hand in hand met een gedragsverandering. Om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen, is het niet voldoende om te renoveren, men moet ook zijn verbruiksgewoonten veranderen. 55% van de energiebesparingen als gevolg van renovaties wordt tenietgedaan door een toename van het gebruik⁷. Sommige huishoudens profiteren ervan om meer te verbruiken, meer te verwarmen, meer water te gebruiken...

⁶ Bron: Barometer Energiearmoede, Koning Boudewijnstichting, maart 2023
<https://kbs-frb.be/nl/barometer-energiearmoede>

⁷ Bron: "Variances in residential heating consumption - Importance of building characteristics and occupants analysed by movers and stayers", Applied Energy, Volume 250, 2019 <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0306261919309353>

Ambitie 1:

Huurders en kleine eigenaars beschermen in het proces van de energierenovatie

Wij achten het noodzakelijk een einde te maken aan de tegenstelling tussen verhuurders en huurders, door de dialoog, de communicatie en de bemiddeling tussen hen te vergemakkelijken. Het bestaan van een band maakt een beter begrip mogelijk, gaat conflicten tegen, ... Niet alle eigenaars zijn gelijk: kleine eigenaars die hun eigen woning bewonen of maximaal twee woningen hebben, eigenaars van meerdere woningen, verhuurders, enz. De oplossingen, of het nu gaat om stimulansen, eisen of een ruggensteuntje, moeten worden aangepast aan deze realiteit.

Aangezien het percentage huurders in Brussel zeer hoog is (60%), vragen wij ons af hoe het evenwicht kan worden hersteld en hoe de toegang tot eigendom (voor wie dat wil) de energierenovatie van gebouwen kan verbeteren. Het doel is meer mensen aan te zetten tot renovatie en zo - door bereidheid, stimulansen of verplichtingen - deel te nemen aan de inspanningen die nodig zijn om de opwarming van de aarde tegen te gaan.

Hoewel renovatie een prioriteit is, is het net zo belangrijk de belangen van het publiek in rekening te brengen dat het niet kwetsbaarder wordt. Dit is het geval voor oudere huiseigenaars die geen recht hebben op een lening, omdat die wordt toegekend aan mensen die vóór hun 70e jaar klaar zijn met aflossen, en voor de minder gegoede huiseigenaars (8% van de Brusselse huiseigenaars heeft een inkomen onder de armoedegrens). De kant van de huur-

ders moet ook worden ondersteund bij de toegang tot betaalbare woningen nadat deze zijn gerenoveerd.

- Het verhogen van de huurprijs van de gerenoveerde woning begrenzen tot de potentiële energiebesparingen; Eén persoon wees op het potentiële averechtse effect van deze aanbeveling: pas op dat dit eigenaars er niet van weerhoudt om renovatiewerkzaamheden uit te voeren...
- Invoering van een systeem van premies voor het werkelijke verbruik in elk huishouden (dus van toepassing op zowel huurders als eigenaars) met een quotum van een aantal kilowatturen per persoon en per maand als stimulans voor 'energiesoberheid' en resultaten. Dit kan een stimulans zijn om renovatiewerken van de woning uit te voeren om het verbruik te verminderen. Wij vragen ons af hoe deze premie kan worden berekend: op basis van de meters (maar dat is ingewikkelder met gemeenschappelijke meters), op basis van de samenstelling van huishoudens, of met slimme meters per wooneenheid.

Om er geen sociaal onrechtvaardige maatregel van te maken, moet deze maatregel worden aangevuld met:

- Renteloze leningen voor de meer kwetsbare huiseigenaars om de renovatiewerkzaamheden uit te voeren;
- Het EPB beter in acht nemen in de huurschaal en het bindender maken;
- Voor slecht geïsoleerde woningen, de eigenaar een vergoeding doen betalen om hem aan te moedigen zijn eigendom te renoveren.

- Opstellen van tripartiete contracten tussen verhuurders, huurders en gemeenten om ondermaatse woningen te renoveren en ervoor te zorgen dat huurders niet worden uitgezet zodra de renovatie is voltooid;
- Het aantal inkomenscategorieën voor renovatiepremieën verhogen om accurater te werken en rekening te houden met individuele situaties (bijvoorbeeld van 3 categorieën naar 10);
- In de berekening van de premies het verschil tussen de initiële en de gewenste EPB (waardoor een hogere premie mogelijk is naarmate de EPB van het te renoveren pand lager is);
- De toekenning van subsidies afhankelijk maken van een energie-audit van de woning (aangezien de energie-audit nauwkeuriger is dan de EPB-certificering);
- Financiële leningen (voor de aankoop van een woning) afhankelijk maken van de renovatie van de woning indien deze niet aan de normen voldoet, en de toegang tot subsidies voor lage inkomens bevorderen;

- Het vermogen (behalve de te renoveren woning) toevoegen bij de berekening van de premies om rekening te houden met mensen met een laag inkomen maar een hoog vermogen. Dit zou een eerlijker premiestelsel mogelijk maken dat meer in verhouding staat tot het kapitaal en zou meer subsidies opleveren voor huiseigenaars die de premies het hardst nodig hebben om renovatiewerkzaamheden uit te voeren. Sommigen van ons vrezen echter dat dit voor huiseigenaars een belemmering zou kunnen vormen voor renovaties (omdat hun premie daardoor zou dalen).
- De renovatietermijnen herzien om de eigenaars van meerdere woningen te dwingen sneller te renoveren om te anticiperen op het tijdschema van het LKEP;
- Een snelle renovatie van de gemeenschappelijke delen van mede-eigendommen aanmoedigen. Dit zou kunnen gebeuren door de besluitvormingsregels te versoepelen. Sommigen van ons stellen voor om nu over te stappen op een gewone meerderheid, anderen vinden dat de huidige regels moeten worden gehandhaafd, waardoor blokkering door een kleine minderheid (2/3) al wordt voorkomen. Wij zijn ons ervan bewust dat een wijziging van de besluitvormingsregels binnen de mede-eigendommen gevolgen heeft voor alle door een mede-eigendom te nemen besluiten en dat dit administratief belastend is.
- Het Woningfonds herfinancieren zodat het meer leningen kan verstrekken

voor de aankoop van een woning, met minder restrictieve en niet-discriminerende toegangsvoorwaarden. Dit zal de toegang tot eigendom in Brussel vergemakkelijken. De invoering van een progressief toegangssysteem op basis van het inkomen in plaats van maximale inkomensdrempels zou ook het aantal mensen dat toegang krijgt tot het Brussels Woningfonds kunnen verhogen.

- Ervoor zorgen dat elke burger kan kiezen tussen een particuliere of openbare dienst voor de EPB-certificering. Openbaar is niet altijd hetzelfde als gratis. Wij denken dat de burgers bereid zijn voor deze dienst te betalen; het feit dat deze deel uitmaakt van de openbare dienst is vooral een garantie

van kwaliteit, betrouwbaarheid en vertrouwen.

Voorzien in een controle-instantie voor de certificering uit de particuliere sector.

- De energieprestaties als voorwaarde stellen voor toekomstige projecten van projectontwikkelaars.

Ambitie 2: De transitie van de bouwsector begeleiden

Momenteel zijn er veel plannen om de gebouwen in Brussel te renoveren, maar dat vereist uiterst belangrijke middelen die niet lijken te zijn voorzien. De bouwsector moet worden gesteund om de reeds vastgestelde doelstellingen en de geplande renovaties voor het gehele Brusselse gebouwenbestand tegen 2050 te verwezenlijken (alle gebouwen moeten beantwoorden aan de normen C+).

Allereerst is het noodzakelijk de mensen die de renovatiewerkzaamheden kunnen uitvoeren op te leiden en hen het potentieel van de energierenovatiesector te laten ontdekken. Vervolgens, en dit wordt miskend, moeten we mikken op zelfrenovatie door de mensen op te leiden in haalbare taken: het isoleren van een dak, het plaatsen van aluminium achter radiatoren, enz.

Daarnaast betekent renovatie het gebruik van duurzame materialen, zodat het traject en de samenstelling van de gebruikte materialen uiteindelijk niet meer CO₂ uitstoten dan de winst van de renovatie (grijze energie). Duurzame en biogebaseerde materialen verbeteren de energie-efficiëntie, verminderen afval en leggen het CO₂ vast in materialen. Momenteel zijn deze materialen nog erg duur en kiezen de eigenaars vaak petrochemische en vervuilende materialen.

- Het opzetten van een vrijwillige (en vergoede) burgerdienst voor het klimaat om de bevolking bewust te maken van de klimaatproblematiek en om de beroepen in de bouwsector bewuster te maken;
- Steun en premies verlenen om voorrang te geven aan het gebruik van materialen van biologische, lokale en duurzame, recycleerbare en modulaire oorsprong, en de btw op deze materialen verlagen. Wij vragen ons af of het wenselijk is de CO₂ van bouwmaterialen te belasten om het gebruik van petrochemische materialen te ontmoedigen. Dit is een punt van discussie binnen de groep: terwijl het belasten voor sommigen een goede oplossing lijkt omdat het geld vrijmaakt voor andere overgangsmaatregelen, denken anderen dat het duurder maken van deze materialen voor sommige huiseigenaars een rem zal zijn op renovatie. We moeten niet de verkeerde strijd voeren, het is de bedoeling renovatie mogelijk te maken, niet ze te voorkomen. Voorts moet de industrie worden aangemoedigd om duurzame materialen te produceren in plaats van petrochemische stoffen.
- Opzetten van workshops, coaching voor zelfrenovatie, gratis advies gefinancierd door het Gewest, om de controle van de werken en

de facturen te verzekeren (soort pro deo voor architecten);

- Zelfrenovatie aanmoedigen door middel van premies voor opleiding en begeleiding;
- De gemeente betrekken bij zelfrenovaties om een follow-up te hebben en ervoor te zorgen dat de renovaties van goede kwaliteit zijn en een certificaat hebben, door gebruik te maken van bestaande structuren (Homegrade, Netwerk Wonen, wijkhuizen, enz.);
- Beroepen in de bouw aantrekkelijker maken en beter waarderen (in middelbare scholen, beroepsopleidingen, technische opleidingen, innovatie

en onderzoek) om over de nodige arbeidskrachten te beschikken om de doelstellingen voor 2050 te halen;

- Beroepen in de bouwsector inclusiever maken, vooral voor vrouwen;
- Een twintigtal van ons willen ook de aandacht vestigen op de status van mensen zonder papieren in deze sector. Wij benadrukken het belang van de regularisatie van deze mensen, zodat zij een fatsoenlijk loon krijgen, en om zwartwerk te bestrijden.
- Aanzetten tot het gebruik van kringloopmaterialen.

Ambitie 3: Aanzetten tot milieuverantwoord gedrag

Wanneer de steunmaatregelen bestaan of als er massaal wordt gerenoveerd maar het gedrag van de burgers niet volgt, zal de overgang mislukken. Iedereen moet zijn steentje bijdragen aan de veranderingen die op zijn niveau kunnen worden doorgevoerd. Dit neemt de verantwoordelijkheid van beleidsmakers en de particuliere sector niet weg (met name grote bedrijven die veel broeikasgassen uitstoten).

Wij willen niet moralistisch zijn tegenover de bevolking, maar er voor zorgen dat ze begeleid en gesensibiliseerd wordt (en vanaf een zo jong mogelijke leeftijd). Zo lijkt het ons belangrijk om beter te communiceren over het bestaan van de vele steun- en adviesregelingen voor renovatie, met name door het werk van (onder meer) Homegrade en het Netwerk Wonen te versterken en te bevorderen. Het gaat ook om een vereenvoudiging van de administratieve procedures, waarvan de complexiteit momenteel leidt tot een zeer hoog niet-gebruik.

Hoewel het belangrijk is om naar de burgers toe te gaan om hen informatie te geven, zijn wij ons ervan bewust dat het ook aan hen is om proactief te zijn, hun gedrag te veranderen en geen afwachtende houding aan te nemen om de informatie te ontvangen. Wij benadrukken dat soberheid niet alleen een kwestie is van EPB, maar ook van gedrag om het verbruik te verminderen en rationeel gebruik te maken van de apparatuur in de woningen (computers, TV, enz.).

- Gerichte en proactieve informatie verstrekken aan bewoners over energie-efficiëntie: informatie over impact van renovaties op de gas- en elektriciteitsrekening, jaarlijkse brief over het energieverbruik vergeleken met het gemiddelde verbruik van een gelijkwaardig huishouden; alternatieve oplossingen voorstellen, tips en trucs om het verbruik te verminderen, uniek loket, van deur tot deur...;
- Mede-eigendommen en syndici opleiden zodat zij de leden van de mede-eigendom correct kunnen informeren over renovaties en over de toegang tot premies ...;
- Netwerken van 'renovatieambassadeurs' per wijk oprichten om de ervaringen te delen van huiseigenaars die hun woning hebben gerenoveerd, zelfhulpgroepen om te begrijpen hoe men hulp kan vragen, advies kan uitwisselen, namen van aannemers, begeleidingstijd om te begrijpen hoe de procedures moeten worden uitgevoerd, enz.;

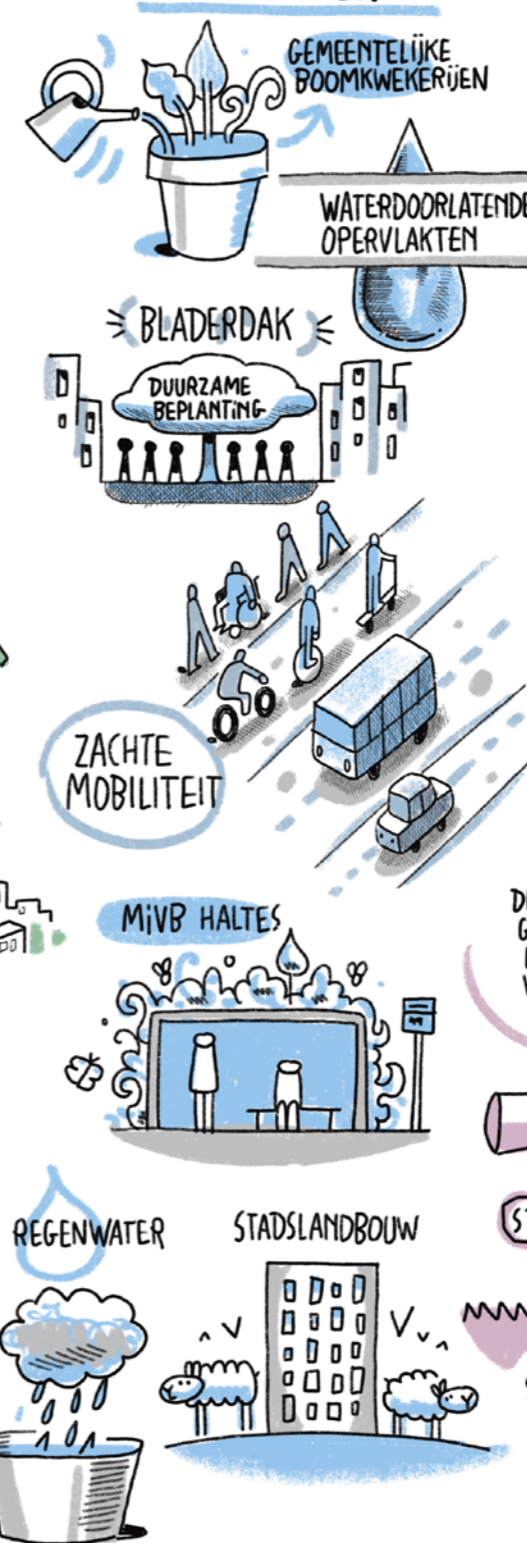
- Kaderovereenkomsten op niveau van het Gewest sluiten met bepaalde bedrijven om renovatiewerkzaamheden uit te voeren;
- Informatiebladen opstellen over biogebaseerde en duurzame materialen (bv. om de prijs uit te leggen, waarom deze materialen bijdragen tot de aanpak van klimaatproblemen, enz.), een equivalent van de nutriscore ten opzichte van de materialen uitwerken, door informatie te verstrekken over hun indirecte impact op de koolstofuitstoot (vervoer, productie, oorsprong);
- Een progressief verbruikstarief invoeren met een formule met coëfficiënten ten opzichte van het EPB (tot een bepaald verbruik betaalt de consument de bodemprijs en daarna stijgt het tarief in stappen naargelang van het verbruik).

3 VERGROENEN OM BETER TE LEVEN IN DE STAD

BETER VERDELEN VAN DE NATUUR, HAAR GROENE EN BLAUWE RUIMTEN

ONTHARDEN

BEHOUD VAN BIODIVERSITEIT

En als...

In 2050 is Brussel heel groen. De Brusselse wijken worden omringd door de natuur, die haar rechten heeft teruggekregen. De 'vergroening' van de stad, waartoe de Raad heeft opgeroepen, is een succes: het hart van Brussel is groen, de verhouding tussen groene en grijze gebieden is in evenwicht en elke inwoner heeft toegang tot een minimum aan natuur.

De parken en gemeenschappelijke tuinen, die openstaan voor het publiek, zijn gezellige ruimtes zowel voor wandelaars als voor dieren, die er talrijker zijn omdat de natuur minder gecontroleerd en dus wilder is. De rivieren stromen weer door de stad, het water van het kanaal is proper en is een bron van leven; men kan erin zwemmen.

Deze vergroening van alle wijken brengt verkoeling en welzijn in een stad die minder van beton en steen is.

De natuur floreert en dit is met name het geval in sommige groene en blauwe ruimten van het Gewest waar de natuur de vrije loop krijgt en sommige parken ruimten behouden zonder hinder van lawaai of mensen. Alle natuurlijke ruimten houden rekening met de verschillende gebruiksmogelijkheden voor de bewoners. Er zijn geen parken meer met een geringe biodiversiteit, zoals dat in 2023 het geval was. Het Warandepark en het Jubelpark zijn kwalitatief hoogwaardige biodiversiteitsgebieden geworden.

De vaststelling vandaag

De Burgerraad is van mening dat we in een vrij groene stad wonen, waar het bos gemakkelijk toegankelijk is, in vergelijking met andere hoofdsteden. Het Brussels Gewest telt 25% groene privéruimten, 25% groene openbare ruimten en 50% bebouwde ruimten⁸.

Anderzijds hebben **de Vijfhoek en een deel van de aangrenzende gemeenten een ernstig tekort aan groene ruimten**, die slecht verdeeld zijn tussen de wijken. Sommige zones, zoals de Kanaalzone, hebben sterk te lijden onder het hitte-eiland-fenomeen (ze worden geïdentificeerd in het Lucht-Klimaat-Energieplan). Vooral het

stadscentrum en de arme sikkels van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest voelen de impact van de hitte-eilanden: materialen zoals beton en asfalt houden warmte vast en geven die 's nachts af. Deze wijken hebben ook te lijden onder luchtvervuiling door het canyoneffect van hoge gebouwen. Deze verschijnselen tasten de gezondheid aan van vooral de meest kwetsbare inwoners.

De 'groene zones', die de klimaatverandering helpen bestrijden, zijn noodzakelijk om de biodiversiteit te beschermen en een goed waterbeheer, een goede luchtkwaliteit en koele zones te bevorderen.

⁸ Bron: Verslag over de Staat van het Leefmilieu: Archief, Leefmilieu Brussel
<https://leefmilieu.brussels/burgers/onze-acties/projecten-en-resultaten/verslag-over-de-staat-van-het-leefmilieu-archief>

De reden waarom wij de vergroening van de stad prioriteit geven boven de bouw van nieuwe woningen

In 2050 zal de bevolkingsgroei niet exploderen. Hoewel de vraag naar woningen ook nu nog groot is, focussen wij liever op het groener maken van onze stad, op het herstel van het evenwicht in de natuur en het behoud van de biodiversiteit in plaats van op de behoefte aan nieuwe gebouwen. Wij zijn ons ervan bewust dat de evolutie van de huishoudens (gescheiden koppels, samengestelde of eenoudergezinnen) ons zal dwingen om anders over huisvesting na te denken.

En als er gebouwd moet worden, willen we de nieuwbouw aan voorwaarden koppelen: zoveel mogelijk vermijden dat de vegetatie wordt aangetast, voorrang geven aan de bouw van sociale woningen en de kwaliteit van de woningen boven de kwantiteit, ervoor zorgen

dat gebouwen die weinig of slecht worden gebruikt, goed worden herbestemd, plannen voor verdichting en niet voor stadsuitbreiding, of zelfs de gemiddelde oppervlakte van de woningen verminderen ... om ruimte te laten voor vegetatie (naast de vegetatie die in de vergunningsaanvragen is geïntegreerd), ervoor zorgen dat in elk project voldoende sociale woningen worden voorzien. Er mogen geen vergunningen worden verleend voor projecten waarbij alleen woningen in het hogere segment worden gebouwd.

Zoals wij het begrijpen, zal vergroening van de stad onze wijken aangenamer maken, gezelligheid tussen de inwoners creëren (ook omdat de stad meer open wordt) en een gunstig effect hebben op het gebruik van de buurtwinkels.

Ambitie 1: Beter verdelen van de natuur, haar groene en blauwe ruimten

Een van de doelstellingen van de Burgerraad is dan ook **het stadscentrum te vergroenen** om de overlast (hitte-eilanden en vervuiling) te verminderen en **de natuur buiten de Vijfhoek te herstellen** om deze van betere kwaliteit te maken. Het algemene doel zou zijn **het mediane temperatuurverschil tussen de wijken te verminderen tot 3 graden**. Om deze uitdaging aan te gaan, is de buurt de beste schaal om actie te ondernemen.

Niet alle groene ruimten hebben dezelfde functie en dezelfde behoeften: wij maken een onderscheid tussen recreatieve groene ruimten, ruimten met een hoge biodiversiteitswaarde, openbare tuinen, particuliere tuinen, moestuinen, landbouwgebieden, groene ruimten verspreid langs infrastructuur (rotondes, groene muren en daken, trottoirs, overkappingen, begraafplaatsen, trein- en tramlijnen, groene erfgoedruimten), enz. De blauwe

ruimten omvatten ook vijvers, moerassen, rivieren, regenwaterreservoirs. Deze definities zullen een effect hebben op lange termijn.

- Groene en blauwe ruimten moeten worden geregistreerd, met duidelijke en gedifferentieerde definities voor elk van hun gebruik;
- Een vergroeningsplan opnemen in vergunningsaanvragen;
- Zorgen voor de aanwezigheid van groene ruimten in de nabijheid van bestaande en nieuwe scholen, ziekenhuizen en infrastructuren die niet over groene ruimten beschikken;

Alles wat vandaag groen (en blauw) en natuurlijk is, moet behouden blijven zoals het is. Naast de bescherming van het bestaande, stelt de Burgerraad voor om 'groene en/of blauwe ruimten' te creëren in wijken waar de natuur minder dan 25% van het grondgebied van de wijk uitmaakt. Elke renovatie of verbouwing van een woonblok of -complex moet ten minste 25% groene en blauwe ruimten omvatten.

- De criteria van toegankelijkheid en nabijheid van een groene en blauwe ruimte harmoniseren voor alle gebouwen in een industriegebied, een woongebied of een economisch gebied. Een kwaliteitsvolle groene ruimte moet bereikbaar zijn binnen maximaal 15 minuten te voet en 15 minuten met het openbaar vervoer

voor een grotere kwaliteitsvolle ruimte; parken zoals het Hertoginnedal en het Koninklijk Park van Laken moeten toegankelijk zijn voor het publiek.

- Over één voorstel is in de Burgerraad hevig gediscussieerd: het voorstel om een netto zero verharding te bereiken door de activiteiten in de tweede kroon van particuliere en openbare operatoren (die het criterium van 25% vegetatie moeten respecteren) af te remmen door een compensatie in de eerste kroon op te leggen. Er was om verschillende redenen verzet tegen dit voorstel: sommige onder ons stelden zich de vraag over effectieve beschikbaarheid van deze ruimtes om over te gaan tot dergelijke compensatieregeling. Als deze compensatie leidt tot de sloop van woningen is een deel van de Burgerraad niet akkoord met deze maatregel. Volgens anderen kan de biodiversiteit niet worden gecompenseerd, d.w.z. als zij eenmaal is vernietigd, kan zij niet elders worden herschapen (zij laat zich niet zo gemakkelijk verplaatsen). Ten slotte zou dit voor een deel van ons, met name voor de inwoners van de tweede kroon, kunnen leiden tot een verdichting van de woningen in een deel van de stad dat tot nu toe vrij goed bewaard is gebleven.

Ambitie 2: Ontharden

De aanleg van groene en blauwe ruimten gaat hand in hand met de verwijdering van zoveel mogelijk beton: gemeenschappelijke ruimten van gebouwen, parkeerplaatsen, scholen, gemeenschappelijke bloemperken, garages aan de straatkant, 'dode' ruimten (straathoeken, trottoirs en trottoiruitbreidingen), gevels, daken, boombodems (struiken, bloemen, grassen). Zo zou het Kanaal minder ingesloten kunnen zijn en de functies ervan minder geïsoleerd van de natuur, wilder: natuurlijke infiltratiezones, biodiversiteitsvloten op het kanaal...

Het opvangen, hergebruiken en opslaan van regenwater moet een prioriteit worden om het leven van de groene zones te waarborgen. Dit betreft het beheer en de opslag van dit water gedurende het jaar. Het kan ook een oplossing zijn voor het probleem van het afvalwaterzuiveringscircuit.

Ongeveer 30-40% van de verharding houdt verband met het wegennet (wegen, fietspaden en trottoirs). De ontharding van de stad gaat gepaard met een vermindering van het autoverkeer. Het gebruik van de auto vereist veel minerale infrastructuur, die snel wordt aangetast door de sterke aanwezigheid van dit voertuig in Brussel.

- Gebieden vergroenen met waterdoorlatende oppervlakten waardoor ook wegen, parkeerplaatsen en trottoirs begroeid kunnen worden, waarbij er wordt voor gezorgd dat mensen met beperkte mobiliteit geen hinder ondervinden;
- Vergroening van de daken en gevels van reeds geïsoleerde gebouwen, met een verscheidenheid aan planten, bloemen en struiken, waarbij ook rekening wordt gehouden met het esthetische aspect van deze vergroening; zorgen voor een 'levenscyclusplanning': onderhoud, toezicht op de gevolgen van het project, bewustmaking van het project, sancties bij niet-naleving, met inbegrip van de watercyclus...
- De haltes van de MIVB omvormen met 100% planten en groene daken zodat bijen kunnen foerageren;
- Stadslandbouw bevorderen, collectieve moestuinen en seizoensmoestuinen zonder kunstlicht;
- De breedte van de weg verminderen (en het soort vervoer dienovereenkomstig regelen) om de trottoirs breder

te maken en het wandelen en de toegang voor personen met beperkte mobiliteit te vergemakkelijken;

- Het stedelijk bladerdak uitbreiden om de zomerschaduw en koelte te vergroten, door te zorgen voor een brede vegetatie aan de voet van en tussen de bomen, bijvoorbeeld door ruimte in te nemen op parkeerplaatsen in de straat;
- Duurzame en inheemse beplantingen gebruiken om te voorkomen dat de planten meermaals per jaar moeten worden vervangen (rotondes, parken, enz.);
- Het gebruik van doorlaatbare materialen voor het wegdek bevorderen: doorlaatbaar beton, met lichte kleuren om te voorkomen dat warmte wordt vastgehouden;
- Gemeentelijke kwekerijen ontwikkelen om de aankoop en het gebruik van aan de klimaatverandering aangepaste planten te democratiseren.

Ambitie 3: De biodiversiteit beschermen

Naast de wens om het Brussels Gewest groener te maken, besteedt de volledige Burgerraad bijzondere aandacht aan de biodiversiteit, aan de diversiteit van de levende soorten die op het grondgebied aanwezig zijn: micro-organismen, planten en dieren. Alle natuurlijke omgevingen en levensvormen moeten in stand worden gehouden om de uitdagingen van de klimaatverandering het hoofd te kunnen bieden.

Het behoud van de biodiversiteit betekent ook dat men zich bewust wordt van de rijkdom ervan en van de onderlinge samenhang tussen alle elementen, met name tussen planten en dieren. Aandacht voor de diversiteit van planten is een eerste vereiste voor de biodiversiteit. 'Slechte' planten die niet goed zijn aangepast om de opwarming van de aarde tegen te gaan, zoals gazons, moeten worden vermeden, in tegenstelling tot inheemse of honingdragende planten die insecten aantrekken. De vegetatie zou de inwoners van Brussel ook toegang kunnen geven tot lokaal voedsel (moestuinen, fruitbomen, en andere zouden er talrijker kunnen zijn).

Dit deel van het advies valt onder de bevoegdheid van minister Maron, die onze Burgerraad heeft gemandateerd. Wij zullen daarom bijzondere aandacht besteden aan de uitvoering van deze voorstellen, die bij wet kunnen worden geregeld.

Ervoor zorgen dat de bestaande groene ruimten van hoge kwaliteit zijn en dat de biodiversiteit zich kan uiten en ontwikkelen:

- Parken met een geringe biodiversiteit (bv. Warandepark, Jubelpark) omvormen tot gebieden met een hoge biodiversiteit;
- De bestekken van publieke (en particuliere) leveranciers van parken en tuinen wijzigen om hun niet-duurzame beplantingspraktijken te veranderen;
- Stoppen met het maaien van bepaalde openbare en particuliere ruimten, en stoppen met snoeien wanneer het de biodiversiteit in gevaar brengt (effect op nesten, knaagdieren en insecten);
- Inheemse soorten vs. schadelijke invasieve exotische soorten bevorderen en de toepassing van biodiversiteitsbestekken in grote (particuliere - publieke) tuinen aanmoedigen;
- In de parken gebieden afbakenen waar de biodiversiteit moet worden beschermd;

- Ecosystemen herstellen die de biodiversiteit ondersteunen: de rivieren die momenteel overweld zijn weer openleggen, watervlakten en waterloopgebieden creëren zoals moerassen, struiken, zoals in het Boudewijnpark in Jette (en in tegenstelling tot het Jubelpark);
- Corridors voor dieren (vossen, kikkers, eekhoorns) behouden en passende voorzieningen in de openbare ruimte creëren (touwen voor eekhoorns, faunatunnels, enz.) om de groene ruimten opnieuw met elkaar te verbinden en tegelijkertijd te zorgen voor een bezinning op het evenwicht;
- Ecoducten (vegetatiecorridors) aanleggen in de buurt van bossen om dieren in staat te stellen grote verkeersassen over te steken.

Bewustmaking, opvoeding en opleiding als aanzet tot gedragsverandering

We zijn er ons van bewust dat de bescherming van de biodiversiteit (en het toezicht dat daarvoor nodig is) een administratieve overbelasting kan veroorzaken. De bewustmaking moet burgers en overheden in staat stellen te begrijpen waarom biodiversiteit belangrijk is, en moet de burgers tot actoren van haar behoud maken. Inzicht krijgen in de rijkdom van de biodiversiteit is niet eenvoudig. Op dit punt zouden de actoren van de sociale cohesie de door de overheidsactoren ingestelde mechanismen kunnen versterken. Het is de bedoeling de uitwisseling aan te moedigen van kennis, praktijken en middelen over de juiste behandeling van groene ruimten, de gewoonten die men moet laten varen, hoe men zijn tuin kan 'laten verwilderen' om een grotere biodiversiteit te laten ontstaan.

Stimulerende hefboom

- De bewoners de juiste planten aanbieden om hen aan te moedigen tot vergroening;
- Premies invoeren voor vergroening met duurzame planten.

Educatieve hefboom voor de jongsten

- Bewustmaking op scholen: in de lesprogramma's van scholen tijd uittrekken voor biodiversiteit in verband met lokale en regionale groene en blauwe ruimten; goed burgerschap en respect voor regels aanmoedigen;
- Zorgen voor klimaatlessen vanaf de middelbare school; een cursus klimaatintegratie voor de hele bevolking (korte tijd om de bevolking bewust te maken van de klimaatverandering, aanpassing van woningen, renovaties, enz.);
- Buitenschoolse activiteiten in verband met de biodiversiteit opzetten;
- Praktische workshops organiseren voor jongeren en volwassenen;
- Een niet-verplichte burgerdienst voor het klimaat en de vergroening oprichten;
- Een klimaat- en groendimensie integreren in de cursussen van stages, omscholing of werken van algemeen belang.

Hefboom voor de overheden

- Rewilding promoten: het laten verwilderen van tuinen en het maai-mei-nietprincipe promoten (het gras niet maaien in mei) om insecten en vogels de kans te geven te nestelen in de groene ruimten van tuinen;
- Een website maken met praktisch advies: keuze van planten volgens de waterbehoeften, efficiëntie in de strijd tegen de opwarming van de aarde;
- Ruimten creëren voor uitwisseling, overleg, bemiddeling en informatie;
- Specifiek gemeentepersoneel voorzien om de bevolking te sensibiliseren;
- Verkozenen en ambtenaren opleiden over de klimaatverandering en de gevolgen voor hun activiteitsdomeinen; 7 mensen zijn het niet eens met dit

voorstel, omdat zij het arrogant vinden tegenover de verkozenen en ambtenaren die het niet nodig hebben. Sommige leden van de Raad stellen een certificaat voor.

De publieke actoren en projectontwikkelaars (architecten, aannemers, hoveniers...) moeten het goede voorbeeld geven bij de aanpak van klimaat- en vergroeningsvraagstukken.

Vooruitzichten

Vooruitzichten Nu is het aan u

Dit burgeradvies pretendeert niet de verzuchtingen van alle inwoners te vertegenwoordigen. Aan de andere kant laat het zien dat burgers, ongeacht hun profiel, relevante dingen te zeggen hebben als ze geraadpleegd worden.

Onze aanbevelingen kunnen alleen worden gerealiseerd als er zowel een individuele als collectieve bewustwording is. Daarom moet ons advies verder leven dan deze eerste Burgerraad en buiten de kring van de administratie. Het is een basis voor discussie die door iedereen kan worden gebruikt: burgers, verenigingen, wijkhuizen, gemeenten⁹...

In ons advies komen tal van andere kwesties en onderwerpen aan bod die wij van Fundamenteel belang achten: een nieuw belastingstelsel (dat de uitvoering van onze aanbevelingen sterk ten goede zou komen), de indirecte uitstoot van broeikasgassen, die de belangrijkste oorzaak van vervuiling is, mobiliteit, enz. Wij hopen dat al deze kwesties ook door anderen actoren zullen worden opgepakt en uitgewerkt (burgers, politiek, stakeholders).

Nu moet ons burgeradvies door deskundigen worden overgenomen om het in toepasbare voorstellen om te zetten. Wij rekenen erop dat de regering dit zal doen en de voorstellen die niet rechtstreeks onder haar bevoegdheid vallen, zal doorgeven. Wij willen dat over onze aanbevelingen wordt nagedacht in een geest van

uitvoering en, zo niet, dat politici ons geargumenteerd antwoorden over hun keuzes.

Wij willen echter niet geïnstrumentaliseerd worden: ons werk is geen showcase en wij zijn geen Raad van een regering. Onze aanbevelingen gaan verder dan de politieke mandaten. Daarom moet deze Burgerraad voor het klimaat, voor de meesten van ons een ongekende eerste stap, permanent zijn. Wij zullen erop toezien.

Het advies van de Burgerraad werd goedgekeurd door 67 deelnemers en deelnemers¹⁰, waaronder enkele onder voorbehoud, hun opmerkingen zijn opgenomen in het document: Andrée, Anna, Annarita, Anne, Aymar, Basile, Bernard, Catherine, Claire, Coco, Côme, Dagmara, Diederik, Dorothée, El Hédi, Elien, Elisabeth, Enrico, Fernand S, Florence, Francis, Frédéric, Georgiana, Gregor, Hilde, Jean-Claude, Jean-Sebastien, Joseph, Julien, Katerina, Katherine, Kristien, Liliane, Loïc, Maurice, Maarten, Manou, Marc, Marie-Clementine, Marija, Martine, Monique, Nathalie, Nico, Nicolas V, Nicolas W, Noemi, Olivier H, Olivier K, Perrine, Philippe M, Philippe P, Renée, Ricardo, Salmata, Sixtine, Sophie B, Sophie C, Stefaan, Stefano, Sylvia, Sylvie, Tania, Thomas, Tom, Veronica

⁹ Wij danken ook al degenen die de transitie mogelijk maken en de mensen op het terrein die zich dagelijks inzetten voor de samenleving en die de erkenning verdienen die hen toekomt.

¹⁰ 2 personen hebben het advies niet goedgekeurd en 7 personen waren niet aanwezig tijdens de dag van de stemming en hebben zich niet uitgesproken over het finale resultaat.

Bijlage

TAFEL 11 :
Planning en
stadsvernieuwing

Bijlage 1:

Tabel met de deskundigen betrokken bij de Burgerraad

Lijst met de deskundigen die aanvaard hebben om bij te dragen aan deze eerste Burgerraad voor het klimaat. Andere actoren (uit de associatieve en academische wereld, uit de publieke en private sector) werden ook uitgenodigd maar konden niet aanwezig zijn.

Beudels	Marie	Doctorante in Energierecht in het centrum van Publiek en Sociaal recht aan de ULB. Marie onderzoekt vragen over de verdeling van de bevoegdheden met betrekking tot energie, de flexibiliteit van de vraag naar en de gebruikerstarieven van het elektriciteitsnetwerk,
Bonhomme	Géraud	Perspective.brussels. Perspective is het expertisecentrum dat als taak heeft de evolutie van het gewest te begrijpen en de ontwikkeling ervan te plannen door middel van stedelijke en gewestelijke plannen.
Brouwer	Myrthe	Buumplanters. De Bûûmplanters verhogen de leefbaarheid, veerkracht en biodiversiteit door bomen te planten in Brussel.
Claessens	Julien	Habitat 8 rénovation netwerk. De missie van Habitat 8 Rénovation is handelen voor duurzame huisvesting door de stedelijke omgeving te verbeteren en door te pleiten voor een leefbare leefomgeving voor iedereen.
Cloostermans	Laetitia	Less béton VZW. Voor meer natuur en verbindingen in elke hoek van de stad, laten we samen onze straten en ons bewustzijn demineraliseren.
de Cannière	Ann	bouwmeester maître architecte. De bouwmeester maître architecte bevordert de ruimtelijke kwaliteit van stadsontwikkelingsprojecten in Brussel vanuit een onafhankelijke positie.
de Radigues	Quentin	(Met Aurélie Autenne) Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen. De Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen is een collegiaal orgaan waarin praktijkwerkers en experts met uiteenlopende achtergronden en uit verschillende disciplines zich over de erfgoedkundige evaluatie van projecten buigen. Zij geven onafhankelijk adviezen aan de Brusselse regering over behoud van het erfgoed, op verschillende schalen.
Delchambre	Lionel	Brupower. Brupower is de nieuwe burger-energiecoöperatie in het Brussels Gewest. Brupower levert en produceert 100% eigen, 100% Brusselse en 100% hernieuwbare energie.
Desiron	Loïc	Homegrade. Homegrade begeleidt de eigenaars en huurders bij het verbeteren en het renoveren van hun woning en het verminderen van de ecologische impact in brede zin (door informatie te geven over de bestaande financiële ondersteuning).

Dupont	Anne-Sophie	Brusselse Bond voor het Recht op Wonen (BBRoW). De vzw BBRoW is een tweetalige groepering samengesteld uit een 60-tal verenigingen die elk op hun terrein werk maken van de realisatie van het Recht op Wonen en ijveren voor degelijke en betaalbare woningen.
El Maoufik	Nazira	Dynaco VZW – Plan Cohésion Sociale Akarova (Plan voor sociale cohesie). Het doel van Dynaco is de initiatieven en acties van burgers aan te moedigen en te ondersteunen om individueel en collectief iets aan hun milieu en hun levensomstandigheden te doen.
Fierens	Catherine	Leefmilieu Brussel. Projectcoördinator van BoerenBruxselPaysans die gericht is op de installatie van nieuwe producenten in agro-ecologie in/voor Brussel.
Francotte	Marc	Batigroupe. Batigroupe is een netwerk van bedrijven die actief zijn in de duurzame stedelijke bouwsector, waaronder Carodec, een materiaalhandelaar, die zijn klanten al bijna 20 jaar ondersteunt bij de energietransitie.
Gastelo	Julien	Sociale coördinatie in de Marollen. Groepering van een honderdtal verenigingen in de wijk Marollen om op een gezamenlijke manier het buurtleven te bevorderen en nieuw leven in te blazen.
Jossen	Quentin	Climact. Climact is een strategisch adviesbureau over klimaatvraagstukken om overheden en bedrijven te activeren in de transitie. Climact werkt samen met Leefmilieu Brussel aan de belangrijkste maatregelen om de klimaatambities van het Lucht-, Klimaat- en Energieplan te versterken.
Lassman	Milan	Natagora. Natagora wil de natuur beschermen, met name in Wallonië en Brussel. Het hoofdoel is de achteruitgang van de biodiversiteit een halt toe te roepen en de natuur weer in een goede algemene staat te brengen, in evenwicht met de menselijke activiteiten.
Lemaire	Pauline	Le Début des Haricots VZW. Le Début des Haricots helpt burgers hun eigen voedsel te produceren, door hen te begeleiden bij de aanleg van collectieve moestuinen; met inzet, strijdbaarheid en een goed humeur!
Lidoine	Elise	Urban.brussels. Urban is de publieke administratie betrokken met de territoriale ontwikkeling van het Gewest te ondersteunen op een duurzame manier, door de uitvoering van het gewestelijke beleid op het gebied van stedenbouw, het roerend en onroerend cultureel erfgoed en de stedelijke herwaardering.
Massart	Emmanuel	Casanova / Avanti Pogge. Casa Nova is een gegroepeerd woonproject in Schaarbeek. Avanti Pogge is een bewonersgroep die zich inzet voor sociale ontmoetingen en de leefbaarheid in de wijk.
Moortgat	Chloé	Communa. Communa is een VZW die zich inzet voor een meer betaalbare, meer democratische, meer veerkrachtige en meer creatieve stad door het faciliteren van transitioneel urbanisme met een sociaal doel.

Moritz	Benoit	Wetenschappelijk Comité Huisvesting. Het Wetenschappelijk Comité voor de huisvesting is na de COVID-crisis door de Brusselse regering aangesteld om lessen te trekken uit de crisis, met name wat de woonbaarheid van de woningen betreft.
Morizur	Caroline	La Rue VZW. Jongeren en activisten uit de Molenbeekse gemeenschap. Met een globale en transversale aanpak, door in de buurt te werken, wil de organisatie actief deelnemen aan het sociale, economische, politieke en culturele leven in de wijken van het oude Molenbeek.
Moutury	Sarah	Perspective.brussels. Perspective is het expertisecentrum dat als taak heeft de evolutie van het gewest te begrijpen en de ontwikkeling ervan te plannen door middel van stedelijke en gewestelijke plannen.
Perez Duenas	Lara	Embuild.Brussels. Embuild.Brussels is de beroepsfederatie van Brusselse bouwbedrijven. Wij ondersteunen met name professionals in de sector bij hun overgang naar duurzaam en circulair bouwen.
Pontif	Jérémy	Climact. Climact is een strategisch adviesbureau over klimaatvraagstukken om overheden en bedrijven te activeren in de transitie. Climact werkt samen met Leefmilieu Brussel aan de belangrijkste maatregelen om de klimaatambities van het Lucht-, Klimaat- en Energieplan te versterken.
Redza	Elisabeth	Commensia. Comensia is een openbare vastgoedonderneming die is georganiseerd als huurderscoöperatie (bouw, renovatie, verhuur van woningen, ondersteuning van huurders, enz.).
Resne	Erdem	Convivence ASBL/Samenleven VZW. Convivence is een woningbouwvereniging die werkt om mensen in de stad te houden door hun leefomstandigheden te verbeteren.
Rillaerts	Hélène	BUUR. BUUR is een toonaangevend multidisciplinair team voor onderzoek, planning en ontwerp binnen Sweco Belgium.
Ruelle	Julien	Leefmilieu Brussel. Diensthoofd van de afdeling Natuurontwikkeling bij Leefmilieu Brussel.
Schuiten	Luc	Stadsarchitect. Hij werkt aan wat onze samenleving zou kunnen worden als we kiezen voor duurzame ontwikkeling, ecologie en een nieuwe alliantie met het levende. Ook werkt hij aan materialen uit de levende wereld in relatie tot het milieu.
Sokal	Guillaume	Brusselse Gewestelijke Huisvestingmaatschappij (BGHM). De BGHM streeft ernaar een open, innoverende en voorbeeldige organisatie te zijn, die in grote mate bijdraagt tot de uitbreiding van het aanbod en de verbetering van de kwaliteit van sociale huisvesting in Brussel.
Vaillot	Rachel	Societal Housing Network. Sohonet (Societal Housing Network) is een VZW die het ontwerp, de financiering, de creatie en het beheer van woningen in België wil bevorderen, stimuleren en ondersteunen om zo de toegang tot degelijke en duurzame huisvesting voor kwetsbare groepen te verbeteren.

Van Bruys-tegem	Sofie	CityMine(d) VZW. Sofie is drijvende kracht achter het project SunSud die werkt aan een project over energiedelen in een sociaal woningblok.
van der Plancke	Pascale	Leefmilieu Brussel. Projectmedewerker aanpassing en beperking effecten van de klimaatverandering bij Leefmilieu Brussel
Vermeulen	Paul	For Urban Passion. For Urban Passion werkt aan het anticiperen op de leefomgeving van morgen.
Viguiet	Thomas	Urban.brussels. Urban is de publieke administratie betrokken met de territoriale ontwikkeling van het Gewest te ondersteunen op een duurzame manier, door de uitvoering van het gewestelijke beleid op het gebied van stedenbouw, het roerend en onroerend cultureel erfgoed en de stedelijke herwaardering.
Vranken	Apolline	Architecture qui dégenre / Denegeratieve architectuur. L'architecture qui dégenre organiseert opleidingen en inhoud rond gender, de stad, de architectuur en de stedelijke gelijkheid in het algemeen. Het is ook de initiatiefnemer van de Belgische versie van de Journées de Matri-moine.
Wei	Allan-Lee	Onderzoeker aan het interdisciplinair laboratorium voor stadsstudies van de ULB. Hij analyseert de toekomst van de Brusselse grond op basis van prospectieve scenario's voor drie braakliggende terreinen (Moeras Wiels, Friche Josaphat, Bruxelles Formation site in Schaarbeek)
Wibrin	Anne-Laure	Community Land Trust Bruxelles. Community Land Trust Brussel is ervan overtuigd dat stabiele huisvesting van goede kwaliteit een essentiële voorwaarde is voor het welzijn van mensen. Ze streven naar een stad waarin alle mensen met een laag inkomen in betaalbare woningen kunnen wonen. Community Land Trust Brussel beschouwt grond als gemeenschappelijk bezit. Zo blijven de woningen van generatie op generatie betaalbaar.
Wilkin	Benjamin	Energie Commune. Facilitator energiedelen en energiegemeenschappen, maar ook directeur van de,

Bijlage 2:

Lijst met de terreinbezoeken die werden voorgesteld aan de leden van de Raad

LOCATIE	BESCHRIJVING	LINK
Calico	Een intergenerationeel en sociaal gemengd co-housingproject met een geboortecentrum en een plek om te sterven, gerealiseerd door Community Land Trust Brussels.	https://www.cltb.be/calico/
Wiels moeras	“De natuur duikt soms op waar je men deze het minst verwacht. Het moeras van Wiels, op een boogscheut van het Brusselse Zuidstation, is daarvan het levende bewijs. Tien jaar geleden gutste het water als een geiser uit wat slechts een bouwwerf was en veranderde het gebied in een moeras vol leven” Mammoet Media.	https://www.facebook.com/MaraisWiels/about
Fresque du climat / KlimaatFresco	<p>“Om te kunnen handelen, moet je het eerst begrijpen. Sinds de oprichting in 2018 is het klimaatFresco het referentie-instrument geworden waarmee individuen en organisaties zich de uitdaging van de klimaatnoodtoestand eigen kunnen maken.”</p> <p>Faciliteren van een klimaatFresco voor de leden van de Burgerraad</p>	https://Fresqueduclimat.org/
La tricoterie	La Tricoterie is een cultuur- en evenementenlocatie van 1600 m ² , opgericht in 2010 door burgers die de wereld wilden veranderen door een droom te verwezenlijken: het creëren van een unieke locatie gericht op cultuur, publieke ontmoeting en duurzaamheid..	https://www.tricoterie.be/fr/
Maxima	<p>Maxima is een tijdelijke bezetting gefaciliteerd door Communa.</p> <p>Het is een buurtruimte met sociale, culturele en sportieve initiatieven, kunstenaarsateliers, gedeelde kantoren en collectieve huisvesting voor vrouwen.</p>	<p>https://www.facebook.com/groups/650323435582839</p> <p>http://www.communa.be</p>

Parc L28	Een voormalige spoorlijn, verlaten sinds de jaren 1940, werd in de jaren 2000 aangewezen om te worden omgevormd tot een stadspark. Vandaag is het voordeel voor de buurt duidelijk zichtbaar. De site is zowel een park als een groene verbinding voor zachte mobiliteit geworden. Bovendien biedt het park speelplaatsen, multisportterreinen en verschillende plaatsen om tot rust te komen.	https://environnement.brussels/blog-pro/dossiers/decouvrez-quelques-success-stories-en-matiere-de-bonne-gestion-des-sols-bruxellois
L'Espoir	Passief solidair samenhuizen: dankzij het gemeentelijk beleid, het beleid van de Grote Steden en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest konden veertien gezinnen met een beperkt inkomen eigenaar worden van een voorbeeldgebouw op het vlak van duurzaam bouwen. Het is het allereerste 'passieve' houtskeletbouw van deze omvang in België.	http://espoirmolenbeek.blogspot.com/

Bijlage 3:

Kadernota

Cyclus 1: kadernota

1. Context

Sinds enkele jaren wordt de wereld geconfronteerd met crisissen van ongekende omvang: de Covid-19 pandemie, die onze levensstijl in vraag stelt, de dramatische overstromingen in de zomer van 2021 in Wallonië, en de oorlog in Oekraïne, die onze afhankelijkheid van fossiele brandstoffen in de verf zet. Ook in Brussel maken we een ongekende reeks klimatologische gebeurtenissen mee: herhaalde hittegolven, verlies van biodiversiteit en ongekende stijgingen van de gas-, brandstof- en elektriciteitsprijzen. Deze uitdagingen stellen onze huidige manier van leven ter discussie. Echter zijn ze slechts een voorproefje van wat er de komende jaren kan gebeuren als we niet reageren.

Deze noodsituaties bevestigen de noodzaak om de strijd tegen de klimaatverandering te versnellen. Voor het Brussels Gewest, net als voor de hele wereld, betekent dit dat de uitstoot van broeikasgassen tegen 2050 met minstens 90 % moet verminderen ten opzichte van 2005. Het doel? Koolstofneutraliteit bereiken, dit met tussentijdse doelstellingen in 2030 en 2040. Vandaag ondernemen we al actie: in vergelijking met 2005 is de uitstoot tegen 2021 al met 21 % gedaald. We moeten nu het tempo, voor het verlagen van de uitstoot, opvoeren om de doelstelling voor koolstofneutraliteit in 27 jaar te kunnen halen.

Deze versnelling zal gevolgen hebben voor alle aspecten van ons leven: dat van de burgers, maar ook dat van de overheid, bedrijven, verenigingen, enz., het zijn deze actoren die kunnen bepalen hoe ze willen reageren om de doelstellingen te bereiken. Of het nu via onze verplaatsingen is, via onze aankopen, via ons werk, of de manier waarop onze stad is gebouwd, veranderingen zijn reeds voelbaar en zullen blijven toenemen.

Waarom een Burgerraad voor het klimaat?

Het Gewest wil manieren vinden om de maatregelen te versterken die het mogelijk moeten maken de doelstelling van koolstofneutraliteit in 2050 te bereiken. Echter zit er een menselijke limiet op de voorwaarden en de kost die we bereid zijn om te betalen om deze te bereiken. Zo is het niet de bedoeling dat de maatregelen enkel op een technische wijze, door deskundigen, worden bestudeerd. Het Gewest wil ook dat de maatregelen leiden tot betere levensomstandigheden voor de Brusselaars en dat ze samen met alle inwoners worden bepaald.

Daarom heeft het Gewest besloten een **permanente Burgerraad voor het klimaat** op te richten. Een proces dat elk jaar zal worden herhaald, om te werken aan nieuwe, door de leden van de Raad gedefinieerde onderwerpen, gekoppeld aan het thema van de klimaatverandering.

2. Thematiek

Het thema van de eerste cyclus van de Burgerraad voor het klimaat is gebaseerd op de volgende vraag:

Hoe kunnen we de stedelijke leefomgeving aanpassen tegen 2050 en de klimaatuitdagingen het hoofd bieden? Welke maatregelen moeten worden genomen om ervoor te zorgen dat de leefomgeving van goede kwaliteit, betaalbaar en in respect met het milieu kan zijn en dat iedereen er in waardigheid kan leven?

Maar wat is de leefomgeving? Als we dit concept van dichterbij bekijken, kunnen we twee hoofdelementen onderscheiden: een gedeelte 'woning', de eenheid waarin we wonen, een gedeelte 'omgeving', de omgeving rond onze woning, die invloed op ons heeft en waarop we invloed kunnen uitoefenen.

Naar een huisvesting die exemplarisch wil zijn

In Brussel is de bouwsector verantwoordelijk voor 56% van de broeikasgasemissies: die zijn afkomstig van verwarming, airconditioning, gas- en elektriciteitsverbruik, enz. Dit is de belangrijkste sector waar actie kan worden ondernomen om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen. Er bestaan plannen om de huisvesting en leefomgeving in het Brusselse Gewest op milieugebied om te vormen tot een voorbeeld voor andere steden. Deze zijn samengevat in documenten die u tijdens het proces zal leren kennen. Maar de leefomgeving voorbeeldig maken gaat niet enkel over het materiaal of het gebouw zelf, het gaat ook over de manier waarop we over leefomgeving denken. Moet eigendom de norm blijven? Zijn we klaar om ruimtes in onze leefomgeving te delen? Zijn we klaar om op een andere manier te leven?

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest worden steeds meer nieuwe en innovatieve vormen van samenwonen en delen van ruimtes getest en toegepast. Denk maar aan bijvoorbeeld co-housing, intergenerationale woningen, enz.

Evenals nieuwe vormen van eigendom, zoals bijvoorbeeld Community land trust, waar de bewoners alleen de woningen kopen, terwijl de grond eigendom blijft van de gemeenschap.

Naar een aangepaste leefomgeving

Onze leefomgeving gaat niet enkel over huisvesting. Het gaat ook over de ruimte eromheen, de toegankelijkheid, de aansluiting op het openbaar vervoer, de fietspaden, de nabijheid van diensten en winkels. Het zijn de groene ruimtes rond de woningen, de inrichtingen die ervoor zorgen om hitteconcentraties bij hoge temperaturen te voorkomen, de concentratie van bebouwing in een wijk, de luchtkwaliteit in de straten enz.

Het creëren van een blauw en groen netwerk (een netwerk van groene ruimten en waterwegen) in de stad biedt ook vele andere mogelijkheden. Er kunnen nieuwe verbindingen worden aangelegd om wandelen en fietsen te vergemakkelijken, maar ook nieuwe netwerken die de biodiversiteit kunnen versterken. Verder zorgen deze gebieden die bijdragen als antwoord op de klimaatuitdaging, ook voor zones waar mensen kunnen tot rust komen of elkaar kunnen ontmoeten.

We moeten niet alleen de uitstoot van broeikasgassen verminderen. We moeten ook onze leefomgeving aanpassen om ons te beschermen tegen rampen als gevolg van de klimaatverandering. Goed leven in onze leefomgeving, betekent ook aanpassing aan extreme weersomstandigheden, zoals overstromingen, hittegolven en droogte, maar ook hevige stormen, modderstromen of aardverschuivingen. Hoe kunnen we onze leefomgeving aan deze realiteit aanpassen? Welke mogelijkheden kunnen deze aanpassingen ons bieden? En hoe kunnen we dit verenigen met de andere functies van onze leefomgeving?

Door de leefomgeving zodanig aan te passen dat hij veerkrachtig is en zich kan aanpassen aan de gevolgen van de klimaatverandering, kunnen we onze leefomgeving ook op vele andere manieren verbeteren: een veiligere leefomgeving, waar kinderen kunnen spelen, waar we ons kunnen ontspannen of elkaar kunnen ontmoeten, enz.

Gedeelde zones kunnen worden geactiveerd om de uitdagingen in verband met de klimaatverandering aan te gaan. Bijvoorbeeld door deze in te zetten om water te infiltreren bij hevige regenval of om waterreserves te hebben in periodes van langdurige droogte.

De opdracht van de Burgerraad van het klimaat is om een gezamenlijke visie te formuleren en voorstellen te doen om de vraag van de eerste cyclus te beantwoorden.

En wat is een betere manier om te praten over de verwachtingen en behoeften van de bevolking dan de bewoners rechtstreeks te vragen naar hun meningen, ideeën en ervaringen op dit gebied?

3. Werking

Van februari 2023 tot april 2023 komen de 100 leden van de Burgerraad voor het klimaat samen tijdens meerdere sessies.

Hoe zal de Burgerraad voor het klimaat verlopen?

Tijdens de eerste sessies van de Raad krijgen de deelnemers de gelegenheid om uit te wisselen en een gemeenschappelijke visie te ontwikkelen over de Brusselse leefomgeving van morgen, alsook om het onderwerp te verkennen via gesprekken met externe sprekers, onderzoekers en personen die dagelijks in de praktijk met deze thema's in contact komen. Deze zullen de verschillende facetten van de leefomgeving in Brussel toelichten.

Deze uitwisselingen en debatten zullen leiden tot de opstelling van een collectief burgeradvies dat een toekomstvisie bevat over het onderwerp en aanbevelingen voor de korte en middellange termijn. Om de reflectie op gang te brengen zouden de volgende vragen aan de orde kunnen komen:

1. Hoe kunnen we betaalbare, duurzame en kwaliteitsvolle leefomgevingen en levensomstandigheden voor iedereen garanderen?
2. Hoe kan worden gezorgd voor een evenwicht tussen de plaats die in Brussel aan de bebouwde gebieden wordt gegeven en de plaats die aan de groene (vegetatie) en blauwe (water) gebieden wordt gegeven?

Indien in het kader van de werkzaamheden van de Raad andere dimensies relevant lijken voor de deelnemers, kunnen zij ons ook uitdagen over andere aspecten van het onderwerp in kwestie.

Welke antwoorden worden geformuleerd op de voorstellen van de Burgerraad?

Tijdens de laatste bijeenkomst van de Raad leggen de deelnemende burgers hun verslag voor aan het secretariaat van de Raad en aan de minister belast met Milieu.

Vervolgens zullen zij worden uitgenodigd voor een openbaar evenement om het verslag, en de daarin vervatte gedachten en voorstellen te presenteren.

Daarna wordt een kwart van de leden door loting aangewezen om het volgende onderwerp voor de Burgerraad te bepalen.

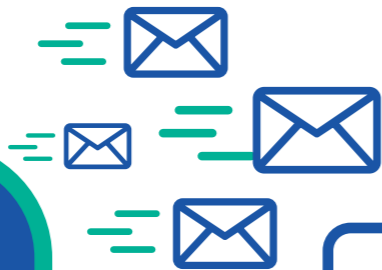
De regering van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest verbindt zich ertoe de werkzaamheden van de Burgerraad op te volgen door binnen drie maanden een eerste antwoord te formuleren, en twaalf maanden na het eerste antwoord aan de Burgerraad, een tweede antwoord te formuleren.

Tien burgers zullen worden uitgenodigd om gedurende een jaar het werk van de regering op te volgen. De regering wil ook een stappenplan ontwikkelen voor de integratie van de langetermijnvisie en de voorstellen van de Burgerraad in het klimaatbeheer van het Gewest.

De voorstellen kunnen buiten de bevoegdheden van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest vallen, daarom verbindt de regering zich ertoe deze door te geven aan de andere bevoegdheidsniveaus.

1 Burgerraad voor het klimaat

10.000
uitnodigingen

100
gekozen

65 FR

12 NL

77
deelnemers

38
mannen

38
vrouwen

1
non-
binair

Bienvenue
Welkom

Leden van de Raad,
deskundigen die betrokken
zijn bij de proces en het
Facilitatieteam.

Geschreven door:

de leden van Burgerraad voor het klimaat
door de pen van Ariane Ioannides
(Missions Publiques)

Foto krediet:

© Bryopro

Grafische illustraties:

Juan Mendez

Verantwoordelijke uitgever:

Burgerraad voor het klimaat
Havenlaan 86C/3000,
1000 Brussel